

Slovenský národopis

37 • 1989

4

Na obálke: 1. strana: Glória Frácsová, 12 roč.: Páv. Batika, LŠU Prešov. Foto A. Mičúchová. Archív SNG Bratislava.

4. strana: Geometrizedaná výšivka na dienu čepca z Paty, okr. Galanta. Koniec 19. stor. Foto Gregor Fudala

Na príprave čísla redakčne spolupracovali S. Burlasová a M. Leščák.

Koncovky na stranách 460, 481, 504, 526, 573, 601, 609, sú detaily kresieb ľudovej umelkyne Zuzky Seleckej. Fotografie detských výtvarných prác A. Mičúchová a F. Tomík. Z archívu SNG Bratislava.

HLAVNÁ REDAKTORKA

Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašpariková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosálová, Antonín Robek, Peter Slavkovský, Viera Urbancová

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

TVORIVÁ AKTIVITA ČLOVEKA
ETNOGRAFICKÉ A FOLKLORISTICKÉ AS-
PEKTY BĀDANIA

STÚDIE

- Úvod (Soňa Burlasová — Milan
Leščák) 461
- Váross Marián: Človek ako kultúr-
ny subjekt 465
- Kováč, Tomáš: Psychologický prístup
k tvorivosti 475
- Burlasová, Soňa: Korene a princípy
folklórnej tvorivosti a jej vývoj v sú-
časnosti 483
- Mačák, Ivan — Martínek, Juraj —
Kurfürst, Pavel — Krbata, Pe-
ter, — Faltan, Ľubomír — Dvor-
ský, Andrej: Výskum tvorivých akti-
vít dvoch fujaristov z jednej lokality
491
- Chorváthová, Ľubica. O aspektoch
tvorivosti v obradoch 499
- Profantová, Zuzana: Sociálna tvo-
rivosť a príslovia 505
- Gašparíková, Viera: Úsilie o ume-
leckú seberealizáciu v ľudovom roz-
právaní 511
- Beneš, Bohuslav: Inzitivní tvůrci v sou-
časnosti 519
- Hlôšková, Hana: Úrovne a perspek-
tívy tvorivosti rozprávačstva v proce-
soch folklorizmu 527
- Danglová, Oľga: Ľudové maliarstvo
na Záhorí — otázky tvorivosti 535
- Paličková-Pátková, Jarmila:
Interferencia profesionálneho a nepro-
fesionálneho v kreativite ľudovej vý-
roby a záujmovej manuálnej činnosti 545

MATERIÁLY

- Kiliánová, Gabriela: Neprofesionál-
na písomná tvorba v dedinskom pro-
stredí 555

- Čierna, Katarína: Kultúrna a výtvar-
ná aktivita dvoch obcí — pokus o po-
rovnanie 567
- Štefániková, Zuzana: Ľudový odev
a tvorivé procesy 574

SÚČASNÍ TVORCOVIA A NOSITELIA HOD-
NÔT ĽUDOVÝCH UMELECKÝCH TRADÍ-
CIÍ

- Hlôšková, Hana: Juraj Šaffa — roz-
právač 577

DISKUSIA

- Krekovičová, Eva: Tvorivosť, tvor-
ba a piesňový folklórny prejav vo
svetle výskumov súčasnosti 586
- Robotycki, Czesław: Biografia ľu-
dového tvorca ako umelecká pravda 596
- Výťah z diskusie na konferencii o tvoriv-
vej aktivite človeka 602

ROZHLADY

- Važecké betlehemy Jana Hálu (Peter
Švorc) 611
- Za Pavlom Stanom (Božena Filová) 616
- Činnosť Slovenskej národopisnej spoloč-
nosti pri SAV v r. 1988 (Viera Ka-
lavská) 618
- Výstava „Slovenské kroje“ (Zuzana
Štefániková) 622

RECENZIE A REFERÁTY

- Kolektív: Horehronie (Marta Šrám-
ková) 623
- P. Stano — R. Žatko: Národopisná lite-
ratúra na Slovensku za roky 1901—
1959 (Viera Urbancová) 624
- P. Slavkovský: Roľník a jeho práca
(Magda Paríková) 626
- L. Droppová: Chudoba, chudoba, šak si
mi moc vina... (Eva Krekovičo-
vá) 628

Нáродописný вѣстник љескословенскý (Leo Kuželа)	629
Zázrivá (Monika Kardošová)	630
V. Ferko: Láska na Slovensku (Peter Salner)	631
J. Krivohlavý: Jak si navzájem lépe porozumíme (Zuzana Profantová)	631
J. J. Fedas: Ukrajinskýj narodnyj ver- tep u doslidžeňnach XIX.—XX. st. (Mikuláš Mušíňka)	632
J. Hajduk-Nijakowska: Nie wszystko bajka (Hana Hlôšková)	633
E. Polák: Bunte Eier aus aller Welt (Elena Prandová)	634
E. Schmidt-Kowar: Bunte sorbische Ostereier (František Kalesný)	636
Čarivna torba (Mikuláš Mušíňka)	637

OBSAH 37. ROČNÍKA

СОДЕРЖАНИЕ

ТВОРЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ ЧЕЛОВЕКА — ЭТНОГРАФИЧЕСКИЕ И ФОЛЬКЛОРИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

СТАТЬИ

Введение (Соња Бурласова — Ми- лан Лешчак)	461
Варосс, Мариан: Человек как куль- турный субъект	465
Ковач, Томаш: Психологический под- ход к творчеству	475
Бурласова, Соња: Корни и принци- пы фольклорного творчества и его развитие в настоящее время	483
Мачак, Иван — Маргинек, Юрай — Курфирст, Павел — Крбатя, Петер — Фалтян, Любомир — Дворски, Андрей: Исследование творческих активностей — двое фуя- ристов из одной местности	491
Хорватова, Любица: Об аспектах творчества в обрядах	499
Профантова, Зузана: Социальное творчество и пословицы	505
Гащпарикова, Вера: Стремление к художественной самореализации в народном рассказе	511
Бенеш, Богуслав: Наивные авторы в настоящее время	519
Хлошкова, Хана: Уровни и перспек- тивы творчества умения рассказчика в процессах фольклоризма	527
Данглова, Ольга: Народная живо- пись и вопросы творчества	535
Паличкова-Паткова, Ярмила:	

Интерференция профессионального и непрофессионального в творчестве кустарного производства и ручной самодельности	545
--	-----

МАТЕРИАЛЫ

Килианова, Габриела: Непрофес- сиональное письменное творчество в деревенской среде	555
Черна, Катарина: Культурная и худ- ожественная деятельность жителей двух поселков	567
Штефаникова, Зузана: Народная одежда и творческие процессы	574

СОВРЕМЕННЫЕ СОЗДАТЕЛИ И НОСИТЕЛИ ЦЕННОСТЕЙ НАРОДНЫХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТРАДИЦИЙ

Хлошкова, Хана: Юрай Шаффа — рассказчик	577
--	-----

ДИСКУССИЯ

Крековичова, Эва: Креативность, творчество и исполнение песни в све- те исследований современности	586
Роботычки, Чеслав: Биография на- родного творца как художественная правда	596
Из дискуссии на конференции об твор- ческой активности человека	602

ОБЗОРЫ

Вертенные рисунки на открытках Яна Халы из деревни Важец (Петер Шворц)	611
В память Павла Стана (Божена Фило- ва)	616
Деятельность Словацкого этнографичес- кого общества при САН в 1988 г. (Ве- ра Калявска)	618
Выставка «Словацкая народная одежда» (Зузана Штефаникова)	622

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

СОДЕРЖАНИЕ ЖУРНАЛА ЗА 37-Й ГОД ИЗДАНИЯ

INHALT

DIE SCHÖPFERISCHE AKTIVITÄT DES MENSCHEN — ETHNOGRAPHISCHE UND FOLKLORISTISCHE ASPEKTE DER FORSCHUNG	
Einleitung (Soňa Burlasová — Mi- lan Leščák)	461

STUDIEN

Váross, Marián: Der Mensch als Kultursubjekt	465
Kováč, Tomáš: Das psychologische Herantreten an die Schaffenskraft	475
Burlasová, Soňa: Die Wurzeln und Prinzipien des Folkloreschaffens und seine Entwicklung in der Gegenwart	483
Mačák, Ivan — Martínek, Juraj — Kurfürst, Pavel, — Krbaťa, Peter — Faltan, Lubomír — Dvorský, Andrej: Die Erforschung der schöpferischen Aktivitäten zweier Hirtenschalmeibauer und -spieler aus einer Lokalität	491
Chorváthová, Lubica: Über die Aspekte der Schaffenskraft in den Zeremonien	499
Profantová, Zuzana: Die soziale Schaffenskraft und die Sprichwörter	505
Gašparíková, Viera: Das Streben nach künstlerischer Selbstrealisierung im volkstümlichen Erzählen	511
Beneš, Bohuslav: Die naiven Autoren in der Gegenwart	519
Hlôšková, Hana: Die Ebenen und Perspektiven der Kreativität des Erzählens im Prozess des Folklorismus	527
Danglová, Olga: Die volkstümliche Malerei und Fragen der Schaffenskraft	535
Paličková-Patková, Jarmila: Die Interferenz des Professionellen und Nichtprofessionellen in der Kreativität der Volkskunstproduktion und im Leischaffen	545

MATERIALIEN

Kiliánová, Gabriela: Das nichtprofessionelle schriftliche Schaffen in der dörflichen Umwelt	555
Čierna, Katarína: Die kulturelle und bildende Aktivität der Einwohner zweier Gemeinden	567
Štefániková, Zuzana: Die volkstümliche Kleidung und die schöpferischen Prozessen	574

DIE GEGENWÄRTIGEN SCHÖPFER UND TRÄGER DER WERTE DER KUNSTTRADITIONEN DES VOLKES

Hlôšková, Hana: Juraj Šaffa — der Erzähler	577
--	-----

DISKUSSION

Krekovičová, Eva: Die Schaffenskraft, das Schaffen und die Liedäuserung im Lichte der gegenwärtigen Forschung	586
Robotycki, Czesław: Die Biografie des volkstümlichen Schöpfers als künstlerische Wahrheit	596
Aus der Diskussion über die schöpferische Aktivität des Menschen	602

RUNDSCHAU

Ján Hálas Weihnachtskrippe von Važec (Peter Švorc)	611
Pavol Stano ist gestorben (Božena Fillová)	616
Die Tätigkeit der Slowakischen ethnographischen Gesellschaft bei Slowakischen Akademie der Wissenschaften im Jahre 1988 (Viera Kalavská)	618
Die Ausstellung „Die slowakische Volkstrachten“ (Zuzana Štefániková)	622

BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE

INHALT DES 37. JAHRGANGES

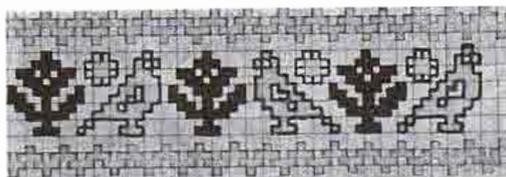
CONTENTS

MAN'S CREATIVE ACTIVITY — ASPECTS OF ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE RESEARCH

ARTICLES

Introduction (Soňa Burlasová — Milan Leščák)	461
Váross, Marián: Man as a Subject of Culture	465
Kováč, Tomáš: Psychological Attitude to the Creativity	475
Burlasová, Soňa: Roots and Principles of Folklore Creativity and its Contemporary Development	483
Mačák, Ivan — Martínek, Juraj — Kurfürst, Pavel — Krbaťa, Peter — Faltan, Lubomír — Dvorský, Andrej: The Research of Creative Activity of two fuyara-players from the same village	491
Chorváthová, Lubica: On Creativity Aspects in Rites	499
Profantová, Zuzana: The Social Creativity and the Proverbs	505

Gašparíková, Viera: The Artistic Self-realization Efforts in Folk Narrative	511	Hlôšková, Hana: Juraj Šaffa — the Folk Narrator	577
Beneš, Bohuslav: The Naive Creators of Today	519	DISCUSSION	
Hlôšková, Hana: The Creativity Levels and Perspectives in the Folklorism Process	527	Krekovičová, Eva: The Creativeness, Creation and the Folk Song Manifestations in the Light of the Research of Contemporaneity	586
Danglová, Olga: The Folk Painting in the Záhorie Region: Questions of Creativity	535	Robotycki, Czesław: The Folk Creator's Biographies as Artistic True	596
Paličková-Pátková, Jarmila: Interference of Professional and Non-professional Principles in the Creativity of the Folk Production and Leisure Manual Activities	545	An Abstract from the Discussion on the Conference on Man's Creative Activity	602
MATERIALS		REVIEWS	
Kiliánová, Gabriela: The Non-professional Literary Creation in Village Milieu	555	Švorc, Peter.: The Jan Hála's Christmas Nativity Play Drawings of Važec	611
Čierna, Katarína: The Cultural and Artistic Activities of two Villages: an Essay of Comparison	567	In Memoriam Pavol Stano (Božena Filová)	616
Štefániková, Zuzana: The Folk Garment and the Creative Process	574	Activity of Slovak Ethnography Association of the SAV in the 1988 year (Viera Kalauská)	618
THE CONTEMPORARY CREATORS AND THE TRADITIONAL FOLK ART VALUES BEARERS		Exposition "Slovak Folk Garments" (Zuzana Štefániková)	622
		BOOKREVIEWS AND REPORTS	
		CONTENT OF THE 37th VOLUME	

KORENE A PRINCÍPY FOLKLÓRNEJ TVORIVOSTI A JEJ VÝVOJ V SÚČASNOSTI

SOŇA BURLASOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Človek ako člen súčasnej spoločnosti má k dispozícii kultúrnu a umeleckú tvorbu rozličného druhu, štýlu a zamerania. Situácia je dokonca taká, že všetky smery je ťažko čo len evidovať, nie to vyberať si z nich cieľavedome pre seba. Jedni túto tvorbu dávajú k dispozícii ľudstvu, iní ju zase v spredmetnených formách prijímajú. V tejto ustavičnej výmene osobnostných a predmetných foriem prebieha kultúrny vývin. Je však nesporné, že v ňom majú primát predovšetkým osobnostné formy kultúry, bez ktorých by nebolo predmetných foriem.

Slovenská etnografia a folkloristika má za predmet výskumu spôsob života a kultúru ľudu, a to nielen v ich tradičných, ale aj v súčasných väzbách. Znamená to, že z foriem kultúry sa zameriava na tie, ktoré sú etnicky príznakové a v ľude rozšírené. Vo všetkých prípadoch však ide o formy kultúry osobnostnej, produkovanej alebo reprodukovanej samým nositeľom a splňajúcej potreby a očakávania jeho samého a jemu najbližšej spoločnosti. Záznamy slovesnej, hudobnej a tanečnej ľudovej tvorby sú napr. iba pomocnou formou dokumentácie, formou jej existencie sú však reálne príležitostné prejavy, ktoré vyplývajú z konkrétnej životnej situá-

cie. Sú to formy, ktoré vyplývajú z kontaktnej, priamej osobnej komunikácie, nie z komunikácie technickej, sprostredkovanej. Sú teda eminentným prejavom osobnostnej kultúry.

Na ľudovú tvorbu treba hľadieť ako na samoregulačný systém, ktorý sa v priebehu svojho fungovania zároveň rozvíja. Jeho rozvoj je podmienený rozvojom samotného človeka, jeho vedomia i celkových spoločenských podmienok. Dôležitý je preto historicko-vývojový pohľad na ľudovú tvorbu.

Človeka už od jeho prvých fáz existencie nútil k aktivite samotný pud sebazáchovy, ktorý mu diktoval starať sa o každodennú potravu, o ochranu pred vplyvmi počasia a o osobnú bezpečnosť. K tejto prevažne fyzickej aktivite sa od obdobia, keď začal žiť usadlým spôsobom života, pridala aj aktivita psychická, smerujúca k zabezpečeniu tých istých životných istôt. Ročná cyklickosť prác, ktorej výsledky neboli každý rok totožné, lež menili sa v závislosti od počasia ale aj živelných pohrôm, viedla človeka k uvedomeniu si svojej podriadenosti prostrediu, prírode, svetu. To malo za dôsledok budovanie obranného arzenálu voči týmto ovládajúcim ho silám. Keďže ešte nerozumel ich materiálnej podstate, z bezbrannosti si vy-

tváral rozličné magické ochranné prostriedky. Boli to reálne fyzické úkony, ale aj verbálne zarietania, prosby a želania. Na tomto základe sa časom vytvoril ročný cyklus úkonov sprevádzajúcich jednotlivé obdobia, najmä však obdobie slnovratov. Z pretrvávajúcich zvyklostí sa stával postupne úzus, ktorý sa stále rozvíjal. Vo vedomí pospolitosti zakotvil aj v tom prípade, ak bol neúčinný. Jeho spoločenský charakter mu zaisfoval veľkú zotrvačnosť. Možno práve neúčinnosť niektorých praktík podnietila ich estetizáciu. Zvyk ako spoločensky záväzný akt generoval tak svoje vlastné umelecké ozvláštnenie. Na jeho významovú os sa postupne navliekali také prejavy ako piesne, tance, hry a dramatické scény. Porovnávacie štúdium nám dosvedčuje, že medzi najstaršie umelecké prejavy možno počítať u rôznych etník práve tie, ktorých základ je magický.

Postupný kultúrny rozvoj človeka počas dlhých vývinových období navrstvil na seba umelecké prejavy, ktoré sú odlišné čo do významu, ale aj umeleckej úrovne. Jednotlivé obdobia sa od seba líšia tiež uzavretosťou či väčšou otvorenosťou územných areálov, regiónov a lokalít. Vo veľkom vývojovom oblúku možno pozorovať tiež smerovanie od magicko-mýtických postojov k realistikosti a od kolektívnosti k individualizmu. V niektorých druhoch tvorby, napr. v piesni, možno hovoriť aj o stavbe-štruktúrnom vývoji.

Načrtnutie pôvodných podnetov folklórnej tvorby a jej veľmi zjednodušeného pravdepodobného vývinového oblúka sledovalo iba zámer poukázať na to, že i keď sa vývinová, či historická a aktuálna hodnota vo folklóre v podstate prekrýva, čiže žijú v ňom simultánne výtvary staré spolu s novými neraz v totožnej funkcii, preda tu možno pomocou porovnávacieho štúdia pozorovať vývinový trend, ktorý je tým zjavnejší a rýchlejší, čím závažnejší je

ekonomicko-sociálny vývin, teda vývin praktického života spoločnosti. Najsilnejšie nás o tom presvedča práve súčasné obdobie.

Pre ľudovú tvorbu klasického štádia je predovšetkým a všeobecne príznačné, a to bez ohľadu na konkrétne etnikum, obdobie a územie, pevné puto medzi životom a tvorbou, nadvláda kolektívnosti, spôsob kontaktnej transmisie a závažnosť tradície. Ak chceme sledovať ľudovú tvorbu smerom do minulosti, máme na to dve možnosti — najstaršie zápisy, na Slovensku konkrétne z obdobia posledných dvoch storočí, a terénne výskumy, pri ktorých sa v niektorých lokalitách možno ešte dnes stretnúť s materiálom odrážajúcim pomerne dlhé vývinové obdobie.

Dokumentačná báza starších období sa medzi jednotlivými kultúrnymi areálmi, aj keď pozeráme na oblasť Európy, navzájom značne líši. Od nej, tak ako aj od poznania reálnej situácie v teréne, boli do veľkej miery závislé názory jednotlivých bádateľov, etnografov, folkloristov a etnomuzikológov, ktoré boli nielen odlišné, ale časom aj protirečivé. K týmto názorom sa v určitých obdobiach pripájali navyše aj názory filozofické.

J. G. Herder (1744—1804), ako vieme, pripisoval každému národu zvláštne tvorivé schopnosti a táto idea mala za následok reťazovú reakciu zbierania, sústreďovania a vydávania produktov ľudovej tvorby. Nastal rozmach národného sebaopoznávania a identifikácie, ktorý nemá v dejinách Európy obdobu. Vo folklóre sa videl odraz ducha národa, čohosi prírodného, spontánneho, čo prýšti z nejakých nepoznaných hlbín ľudového génia a čo je jednoznačne spoločné, kolektívne, anonymné. Postupne však vznikali aj názory protikladné, úplne popierajúce tvorivé schopnosti ľudových vrstiev. Protirečenia produktívnej a receptívnej teórie stratili postupom času na svojej ostrosti a neskorší

funkcionalistický názor zdôrazňuje už akt prijatia, osvojenia, užívania za prvoradý a otázku genézy až za druhoradú.

Zaujímavé je pozrieť sa na hodnotenie otázky tvorby u autorov, ktorých si naša doba vysoko váži. Tak napr. B. B a r t ó k, ktorý zbieral piesňový materiál na širokom teritóriu juhovýchodnej Európy a mal bohaté porovnávacie skúsenosti, ktoré čiastočne aj publikoval, konštatoval genetické zhody aj priame výpožičky u susedných národov, k otázke tvorby sa však vyjadril v takom zmysle, že predpokladá schopnosti pretvárania, variovania známych melódií, pochyboval však, že by nevzdelaný jednotlivec bol schopný vytvoriť úplne novú melódiu. Je to celkom pochopiteľné stanovisko, ak berieme do úvahy známy spôsob tradovania ľudových piesní, pri ktorých iba v súvisi s premenami epoch možno hovoriť aj o súvisi s premenami hudobného myslenia. O schopnosti tvoriť u nevzdelaných vrstiev však svedčia piesne primitívnych kmeňov, ktoré nemali vzdelaneckú vrstvu, ani kontakty s okolím, nemali teda možnosť preberať od niekoho hotové útvary, alebo aspoň schémy, či formule. Pritom je pozoruhodné, že najarchaickejšie a zároveň najjednoduchšie hudobné prejavy etnických príslušníkov vzdialených od seba nepreklenuteľnou geografickou aj historicko-vývinovou vzdialenosťou, sa na seba vo viacerých parametroch ponášajú. Pre hudobný folklór musíme preto predpokladať určitý všeobecne ľudský, zároveň však aj techniko-prírodný zákon, ktorý podmieňuje najjednoduchšie prejavy.

Pokiaľ ide o slovenskú folklórnu tvorbu, predpokladáme jej autentický vývoj. Slovenská ľudová kultúra bola dlhé obdobie sústredená sama na seba, vyrastajúca prevažne z vlastných zdrojov a zameraná na vlastné potreby. V tomto období sa postupne vytvoril celý systém prejavov spojených s urči-

tými etapami života (najmä etapy prelomové, narodenie, dospelosť, svadba, smrť), s určitým konkrétnym životným prostredím (príroda, práca), s ročným cyklom, s vývinom názorov na život a na spoločenské vzťahy, ako aj s rozličnými emocionálnymi stavmi. Bol to však vnútorne otvorený systém, ktorý dával možnosť vkladu aj výberu každému podľa jeho požiadaviek. V raných obdobiach vývoja išlo o tvorbu, ktorá mala prevažne kolektívny charakter. Neznamená to, že by sa bolo všetko vytváralo spoločne, reprodukovalo spoločne. Táto tvorba vznikala na základe takých noriem, ktoré boli všeobecne platné, každý člen kolektívu si ich v priebehu vlastného vývoja postupne osvojoval a naďalej udržiaval, takže platili pre celý kolektív určitého lokálneho, regionálneho, niekedy užšieho, ale niekedy aj širšieho národného spoločenstva. Takýto kultúrny systém je obdivuhodný, lebo na jednej strane je natoľko pevný, že sa jeho prvky bez možnosti zápisu nezmenene udržiavajú veľmi dlhý čas a na druhej strane je schopný znášať neustále zásahy jednotlivcov.

V súvisi s normatívnosťou kolektívnej tvorby možno postaviť aj otázku, či vôbec možno hovoriť o tvorbe, kde ide o taký vysoký stupeň podriadenosti. Tu možno vychádzať jednak z psychologickéj teórie, v ktorej sa hovorí o produktívnej aj reproduktívnej úrovni tvorivosti, ale zaznamenať možno aj stanoviská významných folkloristov. Tak napr. C. B r a i l o i u kritizoval názor, podľa ktorého sa pod kolektívnou tvorbou rozumelo, že *res facta* sa vynorila akoby z ničoty. Keďže ľudová tvorba nie je fixovaná, žije iba v pamäti nositeľa, nejde o dielo ktoré je vytvorené, ale o dielo, ktoré sa vždy nanovo tvorí, ak k tomu vzniknú priaznivé podmienky. Ľudovú tvorbu považuje Brailoiu akoby za dvojdomú, rozdelenú medzi hypotetického tvorca a jeho tlmočníka. Kolektívnosť Brailoiu priamo sto-

tožňuje s tvorivosťou. Náš pohľad je trochu odlišný, na kolektív hľadíme ako na množinu jednotlivcov, z ktorých jedni majú väčšie a iní menšie predpoklady na tvorivosť. Kolektívnosť ako princíp ľudovej tvorby sa v podstate prejavuje dvojako: v rovine funkčnej a v rovine estetickej. Z hľadiska funkcie je dôležité, že napriek tomu, že ide o tvorbu, ktorá nie je písomne fixovaná, alebo možno práve preto, simultánne ju interpretujú viacerí v zhodnom tvare. Ich vzťah k nej vychádza z oceňovania použiteľnosti, reprezentatívnosti, vhodnosti na vyjadrenie príslušného zámeru. Aj keď sa používa jednotlivo, existuje potenciálna možnosť kolektívnej interpretácie. Z hľadiska estetického uplatňuje sa kolektívnosť v tom zmysle, že autor textu ostáva v pozadí, individuum sa stotožňuje so zámerom textu na základe jeho typickosti, nie na základe projekcie „ja“.

Kolektívnosť ako folklórna kategória podstúpila v priebehu storočí i desaťročí veľké zmeny. Ak hodnotíme veľký časový oblúk od dávneho štádia až po súčasnosť, tak tvorba, ktorá bola kedyś vnútorným obsahom všeobecná, alebo aspoň typická, sa individualizovala, a tým sa zmenšovalo aj jej životné pole. Čím individualizovanejší obsah, tým vyhranenejší okruh nositeľov. V rámci konkrétnej spoločnosti pôsobia však okrem vnútorných aj vonkajšie kontextové súvislosti. Je to spôsob života a s ním súvisiace situácie a príležitosti podmieňujúce vznik aj obeh tvorby. Vzájomný styk ľudí v súčasnosti a v minulosti sa značne líši. Podobnosť spôsobu života zblížovala, diferencovanosť stavia medzi ľudí priehradu. Znamená to, že najstmelenejšie sú v súčasnosti menšie kolektívy, skupiny, uzatvárajúce sa na základe príbuzných názorov, rovnakej práce, veku, alebo susedstva.

Značné zmeny nastali aj v niekdajšej anonymite ľudovej tvorby. Aj v súčasnosti vzniká improvizovaná situačná

tvorba, ktorá je záležitosťou momentálne funkčnou a pri ktorej otázka autorstva nezaváži, nezdôrazňuje sa. Stretávame sa však aj s tvorbou, v súvislosti s ktorou sú známi autori, aj keď ide o typickú ľudovú tvorbu. Je to dôsledok zvýšeného záujmu o ľudovú tvorbu, a tým bližšieho poznávania okolností jej vzniku, pretože aj v minulosti mala svojich autorov, ibaže svojím širokým dosahom získavala takú osvojenosť, pri ktorej sa stával autor nadbytočným, nezaujímavým. Uvádzanie autorstva nie je pre ľudovú tvorbu typické, ba býva niekedy aj rušivým prvkom pri ďalšom šírení tvorby, napr. piesňovej. Skôr sa stretávame so zdôrazňovaním autorstva pri piesňach, ktoré ostávajú iba majetkom autora. Akonáhle sa pieseň rozšíri, začína fungovať akýś atavistický spôsob jej prijímania ako spoločného majetku. Aj z tohto úzu sú už pravdaže v súčasnosti výnimky.

Závažným spôsobom vstúpila do rozširovania ľudovej tvorby v poslednom čase aj technická komunikácia — rozhlas, televízia, tlač. Pôvodne intímne umenie preberá na seba aj úlohu scénického pôsobenia, i keď to nie je jeho hlavná funkcia. V súčasnosti sa však mnohí zoznamujú s ľudovým umením už iba týmto prostredníctvom, najmä ak nežijú v jeho pôvodnom životnom prostredí, to je na dedine. Žiaduce by pravdaže bolo, aby sa ľudové umenie stalo všeľudovým majetkom.

Najväčší zásah do života ľudskej kultúry predstavuje vznik a šírenie tzv. masovej kultúry, šírenie hromadnými informačnými prostriedkami. Táto kultúra, ktorá je svojím spôsobom rozpínavá, sa dostáva aj do najzapadlejších kútov našej zeme a svojím sortimentom láka k pasívnemu konzumu. Nepochybujeme o tom, že je lepšie pasívne prijímať kultúrne produkty, než nevenovať im nijakú pozornosť. Zároveň však zdôrazňujeme, že tvorivý vzťah ku kultúre, osobná účasť, jej spoluvytváranie

nemôže nič nahradiť. To je činiteľ aktivizujúci inteligentné, ale aj racionálne a emocionálne danosti človeka, a tým kultivujúci jeho osobnosť. Máme také skúsenosti, že tradiční nositelia ľudovej kultúry s širším obzorom vedomostí a schopností bývajú aj eticky na výške. Ľudové umenie je totiž priamo aj sprostredkovateľom etických regúl. Kultúrne tradície v širšom chápaní zaručovali kedysi nerušený chod hospodárskych aj spoločenských činností rodiny a spoločnosti. Prijaté zvyky a obrady určovali vzájomné sociálne správanie a zároveň ozvlášťovali život, dodávali mu kultúrne aj umelecké dimenzie.

Iste každý pochopí, že nejde o to obnoviť staré obrady a zvyky, reinstalovať kultúrny systém, ktorý vývinom samočinne ustupuje, pretože nestačí saturovať súčasné kultúrne potreby v celom rozsahu. Poučenie si treba zobrať z hlavných princípov ľudového umenia, a tým je jeho osobnostný, tvorivý charakter. Bez priamej skúsenosti a zažitosti kultúrnych fenoménov nemožno osobnosť v tomto smere ďalej rozvíjať. Ľudová kultúra poskytuje svojmu nositeľovi nielen hotové výtvyry, ktoré môže preberať, využívať, modely tvorby, ale zároveň aj schopnosti, spôsobilosti ďalej tvoriť v tomto žánri, ktorý si človek hlboko osvojil. Ľudová kultúra bola vhodnou pôdou, na ktorej bolo možno jednotlivca kultivovať od útleho veku. Svojím charakterom je každému dostupná, obsahuje široké spektrum výtvorov pre rozličné príležitosti a emocionálne silne pôsobí. Má okrem toho veľkú socializačnú silu, zblízuje a stmeluje ľudí v príhodných situáciách. Je našou materinskou kultúrou, čo znamená, že jej jazyk nám je nielen prístupný, ale blízky a cezeň sa stotožňujeme s našou národnou minulosťou, kultúrne sa identifikujeme.

Ľudová kultúra pravdaže predstavuje v súčasnosti už len jeden zo simultánne pôsobiacich kultúrnych systémov, prá-

ve preto sa treba naň obracať vedome a zároveň uvedomelo. Uvedomelo to znamená tak, aby sme nenarušili necitlivým prístupom práve jej principiálne znaky, ktorými sú spontánnosť, situačná funkčnosť, príhodný výber. To predpokladá na jednej strane systematickejšie sprístupňovať pramene ľudovej kultúry, a na druhej strane prehĺbiť metodickú činnosť v školách, krúžkoch, záujmových organizáciách.

Výskum ľudovej kultúry uskutočňovaný pracovníkmi Národopisného ústavu SAV odokrýva rozličné formy kultúrnej a umeleckej činnosti. Stretáme sa s nimi pri skúmaní lokálneho spoločenského a rodinného života, pri skúmaní prozaického a piesňového folklóru. Historické podmienky tvorby a jej súčasné tendencie sa systematicky skúmali v rámci plánovaných úloh už od začiatkov existencie Národopisného ústavu SAV. Výsledky týchto štúdií sa uverejňovali pravidelne v ústavnom časopise Slovenský národopis, ale aj v špeciálnych knižných publikáciách. Treba však povedať, že v zmysle dobových metodologických tendencií sústreďoval sa záujem predovšetkým na výsledné produkty tvorby, menej na sám akt tvorby, na jeho motiváciu a jeho proces.

V minulej päťročnici si však Národopisný ústav postavil úlohu *Súčasná tvorcovia a nositelia ľudových umeleckých tradícií*, v rámci ktorej sa vykonávali viaceré špecializované výskumy. Skúmaním tvorivých individualít snažili sme sa preniknúť hlbšie k otázkam procesualnosti, kontextovosti, aktuálnosti tvorby, ale aj k jej pohnútkam, rozsahu a miestu v súčasnom spôsobe života. Uverejnené štúdie odokrývajú mnohé zaujímavé okolnosti, ale aj tendencie tvorby, ukazujú však predovšetkým, že na ľudových umelcov nemožno pozeráť ako na nejakú homogénnu vrstvu, ale že sú medzi nimi veľké rozdiely v druhoch schopností, v ich rozsahu, zamieranosti, ale aj vo funkčnosti ich tvorby,

v ich nasmerovaní na vnútorné osobnostné potreby, alebo naopak na socializačné a komunikačné zámery.

Podľa výsledkov výskumu možno predpokladať, že tvorivé a interpretačné schopnosti vybraných nositeľov ľudových umeleckých tradícií súviseli jednak s pozitívnymi črtami ich povahy, s intelligenčnými predpokladmi a boli čiastočne aj prostriedkom upevňovania osobného sebavedomia (všetci pochádzali z hospodársky veľmi skromných pomerov) a spoločenského statusu. Pritom sa zreteľne vyčleňujú spomedzi výborných interpretov typy reproduktívne a typy tvorivé. Ďalej sa nositelia odlišujú aj podľa predmetu záujmu, u jedných je to napr. tanec, u iných spev a u ďalších slovesná interpretácia. Niektorí nositelia sa špecializujú na jeden druh umenia, ale sú aj osobnosti, ktorých talent sa odráža vo viacerých spôsobilostiach. Rozdielne sú aj interpretačno-tvorivé stimuly, u jedných sú to potreby všedného dňa, medzi nimi aj vnútorné osobné podnety (intímne), napr. v speve, u tanečníkov aj u rozprávačov zase prevažne spoločenské komunikačné situácie, v ktorých sa môžu presadiť. Podľa ďalších okolností sa delia nositelia na typy archaizujúce, zdôrazňujúce reliktový, štýlovo obmedzený repertoár, a na inovačné, ktoré vnášajú do tvorivého fondu obce alebo menšej skupiny ľudí nové prvky.

Ako zásadná, modelujúca okolnosť, sa ukázala funkčnosť interpretácie, od ktorej je závislý výber materiálu, spôsob jeho podania, rozsah tvorivej a reproduktívnej zložky. V prednesovej situácii sa realizuje spoločenský kontext fungovania repertoáru, jeho prijímanie, oceňovanie, aj predpoklady jeho ďalšieho tradovania. Práve v prednesových situáciách však nastala v súčasnosti zásadná premena, vývoj. Okrem tradičných spoločenských príležitostí vystúpili do popredia aj príležitosti nové, ktoré súvisia s celkovým zmeneným spoločenským,

ale aj hospodárskym životom na dedine. Ako významné sa ukázalo aj v prostredí primárneho života ľudových tradícií príležitostné predvádzanie folklóru na scéne. Scénickým uvádzaním folklóru sa neprezentujú dedinskí nositelia iba navonok, ale aj v rámci vlastnej society. Takéto vystúpenia potom vplývajú aj na hodnotový rebríček jednotlivých druhov a typov prejavov. Niektorí jednotlivci zjavne preferujú nové scénické príležitosti, ktoré ich aktivizujú už samotnou účasťou veľkého publika, ale v prípade tanečníkov aj možnosťou primeraného hudobného sprievodu.

Predvádzanie na scéne vyzdvihlo z pomerne kompaktnej society niektorých jednotlivcov, jedných ako informátorov (spravidla konzervujúce typy), iných ako účinkujúcich, a ďalších dokonca ako nacvičovateľov, režisérov, choreografov a pod. Nejednen z nich prešiel od účinkovania v prirodzených podmienkach tradovania cez etapu pôsobenia v amatérskom folklórnom hnutí až na profesionálnu dráhu člena, alebo aj choreografa známeho folklórneho súboru. Pôsobením jednotlivcov na rôznych úrovniach kultúrneho diania vytvárajú sa aj nové vzťahy medzi folklórom a širšie chápanou umeleckou kultúrou. Domáce scénické vystúpenia sa uskutočňujú najmä z príležitostí schôdzi JRD, ale aj oficiálnych občianskych príležitostí. K týmto príležitostiam vzniká aj nová tvorba na spoločenskú objednávku, ktorá má popri zakotvení v tradícii aj prvky inovačné.

Všetky tieto okolnosti tradovania ľudovej tvorby v nových zložitých okolnostiach, ako aj podmienky inovačných snáh a novej tvorby, nestávajú sa predmetom našej pozornosti po prvý raz, sledujeme ich už dlhší čas. Čiastočne sa však mení prístup k ich skúmaniu. Výskum cez osoby nositeľov tradícií odkryl nové kontextové a procesuálne súvislosti. Skúmanie z aspektov kreativi-

ty by malo v tejto línii zájsť ešte ďalej a odokryť jemné dotykové plochy spájajúce osobnosť s tvorbou. Teoretické osvetlenie procesov spontánnej kultúrnej a umeleckej tvorivosti v súčasnosti má pomôcť pochopiť utváranie kultúrnych dimenzií človeka, súvisiacich s jeho celkovým vzťahom k životu. Poznanie týchto okolností by zase malo pomôcť v praxi odstraňovať podľa možnosti javy brzdiace a naopak podporiť tie, ktoré kreativitu umocňujú. Etnografia a folk-

loristika vzhľadom na svoj špecifický metodický inštrumentár majú dobrú možnosť preniknúť hlbšie do týchto otázok v rámci vybraných spoločenských vrstiev. Naším kolektívnym cieľom bude preto objasňovať princípy a formy kultúrnej a umeleckej tvorivosti, ako aj jej korene a súčasné zmeny a touto analýzou jednak prehĺbiť sebaznanie, teoretické reflexie, a zároveň prispieť týmito podnetmi aj spoločenskej praxi.

LITERATÚRA

BARTÓK, B.: Maďarská ľudová hudba a ľudová hudba susedných národov. In: Hudobnovedný zborník I., 1954, s. 95–149.
BRAILOIU, C.: Opere. Oeuvres. II. zv. Bukurešť 1969.

HLAVSA, J.: Psychologické základy teórie tvorby. Praha 1985.
LINHART, J.: Odraz, tvorivosť a ideologie. Rozpravy ČSAV. Praha 1983.
ZELINA, M. — JAŠŠOVÁ, E.: Tvorivosť — piata dimenzia. Smena, Bratislava 1984.

КОРНИ И ПРИНЦИПЫ ФОЛЬКЛОРНОГО ТВОРЧЕСТВА И ЕГО РАЗВИТИЕ В НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ

Резюме

Автор исходит из основной тезы, которой по ее мнению является личностный характер народного художественного творчества. Она подчеркивает, что народная культура — самоуправляющаяся система, которая в ходе своего действия одновременно развивается. Поэтому важно смотреть на нее с точки зрения истории и развития. Она намечает короткое развитие фольклорного творчества, которое в своем начале возникало вследствие его практической, потребительной функции. Постепенно оно становится все более эстетическим эмансипированным.

Народное творчество в истории его изучения воспринималось по-разному, начиная гердеризмом, по которому народы считались культурообразовательными организмами, через продуктивную и рецептивную теории, и кончая функционализмом, который отодвигает вопрос происхождения на задний план. Словацкий фольклор отличается аутентичским развитием. В течение его исторического развития постепенно занимали доминирующее место важные изменения, и именно, от принципа коллективизма к действию в рамках

малых групп, от типичности содержания к индивидуализации, от региональной и местной замкнутости к большей открытости. Изредка узнаем также конкретных авторов произведений. Распространению творчества содействует техническая коммуникация и исполнение на сцене. В настоящее время народное творчество представляет собой уже лишь одну из одновременно действующих культурных систем. В то же время оно действует как образец культуры личности, предоставляющей своему носителю модели для дальнейшего культивирования личности, эстетического и этического, культурного и национальной идентификации.

Автор далее оценивает результаты решения исследовательской задачи «Современные творцы и носители народных художественных традиций», которые показывают, что это не однородный слой, а крупные различия в видах способностей, в их размерах, также как и в функции их творчества, направленного на внутренние потребности личности, или наоборот, на цели социализации и общения. Личности разделяются на типы репро-

дуктивные и творческие, архаизирующие и инновационные. Вследствие влияния индивидов на разных уровнях событий культурной жизни (информатор, репетитор, хореограф) образуются также новые соотношения между фольклором и художественной культурой в более широком смысле.

Этнография и фольклористика хотят посредством анализа принципов и форм современного культурного и художественного творчества углубить самопознание, и в то же время внести стимулы в общественную практику.

DIE WURZELN UND PRINZIPIEN DES FOLKLORESCHAFFENS UND SEINE ENTWICKLUNG IN DER GEGENWART

Zusammenfassung

Die Autorin geht von der Hauptthese aus, als welche sie den Persönlichkeitscharakter des volkstümlichen künstlerischen Schaffens betrachtet. Sie betont, daß die Volkskultur ein sich selbst regelndes System ist, daß sich im Laufe seines Fungierens gleichzeitig entwickelt. Wichtig ist deshalb die historisch-evolutionäre Anschauung von der Volkskultur. Die Autorin entwirft einen kurzen Abriss der Entwicklung des Folkloreschaffens, das in den Anfängen seine praktische, seine Nutzfunktion generierte. Allmählich begann es sich jedoch ästhetisch immer mehr zu emanzipieren.

Die Ansichten über das volkstümliche Schaffen änderten sich im Laufe seiner Geschichte und der wachsenden Erkenntnis beträchtlich, angefangen vom Herderismus, der die Völker als kulturschaffende Organismen betrachtete, über die produktive und rezep-tive Theorie bis zum Funktionalismus, der die Frage des Ursprungs in den Hintergrund rückt. Die slowakische Folklore zeugt von einer authentischen Entwicklung. In ihrem historischen Ablauf setzten sich allmählich wesentliche Veränderungen durch, angefangen vom Prinzip des Kollektivismus bis zum Fungieren im Rahmen kleiner Gruppen, von der inhaltlichen Typisierung zur Individualisierung, von der regionalen und lokalen Geschlossenheit zu einer größeren Offenheit. Vereinzelt kennen wir auch die konkreten Au-

toren des Folkloreschaffens. In die Verbreitung dieses Schaffens hat die technische Kommunikation und die Vorführung auf der Szene eingegriffen. Die Volkskultur stellt in der Gegenwart nur noch eines der simultan wirkenden Kultursysteme dar. Sie wirkt jedoch auch weiterhin als Vorbild der Persönlichkeitskultur, die ihrem Träger Modelle zu einer weiteren ästhetischen und ethischen, kulturellen und national identifizierenden Kultivierung seiner Persönlichkeit bietet.

Die Autorin würdigt die Ergebnisse der Lösung des Forschungsauftrags „Die gegenwärtigen Schöpfer und Träger volkstümlicher Traditionen“. Aus diesen Resultaten geht hervor, daß es sich bei den Folkloreschaffenden nicht um eine homogene Schicht handelt, sondern daß es unter ihnen große Unterschiede in den Arten ihrer Fähigkeiten, in ihrem Umfang sowie in der Funktion ihres Schaffens gibt, das entweder auf ihre innere persönliche Bedürfnisse orientiert ist oder umgekehrt auf sozialisierende und kommunikative Absichten. Die Persönlichkeiten gliedern sich in schöpferische und reproduktive, in archaisierende und innovierende Typen. Durch die Tätigkeit einzelner Personen in verschiedenen Ebenen des Kulturgeschehens (Informator, Einübender, Choreograph) entstehen auch neue Beziehungen zwischen der Folklore und der breiter aufgefaßten künstlerischen Kultur.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 37, 1989, číslo 4

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, DrSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparí-
ková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová,
CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc.,
PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leš-
čák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc.,
PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Šte-
fan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosá-
lová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc.,
PhDr. Peter Slavkovský, CSc., PhDr. Vie-
ra Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Leninovo
nám. 12

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národné-
ho povstania, št. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijí-
ma PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1989

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой
Академии Наук

Год издания 37, 1989 № 4

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора
Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Лени-
ново нам. 12

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 37, 1989, Nr. 4 Erscheint vier-
mal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 813 64 Bratislava, Leninovo
nám. 12

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 37, 1989, No. 4

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Année 37, 1989, No. 4

Paraît quatre fois par an. Editions de
VEDA, maison d'édition de l'Académie
slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Leninovo
nám. 12

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

Index 49 616
Cena Kčs 20,-